

NÁVRH NOVÉHO SYSTÉMU KATEGORIZÁCIE LESOV A JEHO UPLATNENIA

MARTIN MORAVČÍK, MATEJ SCHWARZ, PETER BALOGH

Národné lesnícke centrum – Lesnícky výskumný ústav Zvolen, T. G. Masaryka 22, SK – 960 92 Zvolen

MORAVČÍK M., SCHWARZ M., BALOGH P., 2011: Proposal of a new system of forest categorization and its application. Lesn. Čas. – Forestry Journal, 57(1): 55–64, tab. 1., ref. 2, ISSN 0323 – 1046. Original paper.

A the new approach to forest categorization is based on the detailed review of national and international trends in the categorization of forest functions supported by international documents on forest functions and their classification. The review is complemented by the analysis of current and future demands for services and benefits provided by forests. The proposed approach enhances the importance of forest categorization as an effective tool of state governance of subsidy and tax policies on forests. It provides for differentiation of economic incentives and compensations of forest owners for increased costs and production losses associated with enforced management restrictions. At the same time, it is considered an effective tool for the enforcement of business interests of forest owners.

Key words: forest categorisation, forest functions, forestry legislation

Vypracoval sa nový návrh kategorizácie lesov na základe podrobnej analýzy vývoja kategorizácie (systemizácie) funkcií lesov na Slovensku i v zahraničí, medzinárodných dokumentov súvisiacich s ich systemizáciou, ako aj analýzy požiadaviek na jej súčasnú a budúcu úlohu/poslanie. V návrhu sa zvyšuje význam kategorizácie lesov ako nástroja štátnej správy lesného hospodárstva na riadenie podpornej, dotačnej, daňovej politiky voči vlastníkom lesov. Navrhuje sa tak, aby sa umožňovala diferenciacia ekonomickej stimulácie a kompenzácia ujmy a zvýšených nákladov v závislosti od úrovne obmedzenia hospodárenia, resp. tiež ako nástroj na uplatňovanie vlastných hospodárskych záujmov/zámerov vlastníkov lesov.

Kľúčové slová: kategorizácia lesov, funkcie lesa, lesnícka legislatíva

1. Úvod

Základné rámce súčasnej kategorizácie ustanovuje zákon č. 326/2005 Z. z. o lesoch v znení neskorších právnych predpisov. Lesy člení z hľadiska využívania ich funkcií na tieto tri kategórie: ochranné, osobitného určenia a hospodárske. Definuje jednotlivé kategórie a určuje, ktoré lesy a akým spôsobom možno vyhlásiť za lesy ochranné a osobitného určenia. Podrobnosti o kategorizácii lesov, charakteristike subkategórií, kritériách a podmienkach na ich vyhlásenie sa ustanovujú vo vyhláske Ministerstva pôdohospodárstva SR č. 453/2006 o hospodárskej úprave lesov a o ochrane lesa.

Trvalo udržateľné hospodárenie v lesoch sa musí zakladať na integrácii a rovnováhe ekonomických, ekologických a environmentálnych cieľov, to jest na viacúčelovom využívaní lesných zdrojov. Integrácia

všetkých troch uvedených zložiek je nutná z viacerých dôvodov. Lesy sú majetkom a zároveň výrobným prostriedkom konkrétnych vlastníkov, ktorých je na Slovensku v súčasnosti niekoľko desiatok tisíc. Úplne prirodzený je ich záujem orientovaný na ekonomické využívanie svojho majetku a na podnikateľský zisk (SCHMITHÜSEN 2007).

Napriek tomu, že lesy sú majetkom konkrétnych vlastníkov, tvoria súčasne významnú zložku životného prostredia, ktorá svojou existenciou prispieva k zachovaniu a obnove prírodnej rovnováhy, k ochrane a udržaniu biodiverzity a k zabezpečeniu ďalších nenahradiateľných ekologických a environmentálnych funkcií. Z uvedených dôvodov nemožno oddeľovať súkromné a verejnoprospešné záujmy, ale ich skĺbiť tak, aby sa zabezpečila účinná ochrana a starostlivosť o lesy.

Jedným zo základných predpokladov na dosiahnutie tohto zámeru je vytvorenie vhodných ekonomických podmienok. Okrem ustanovenia povinnosti štátu a príslušných právnických alebo fyzických osôb uhradiť vlastníkom lesov ujmu alebo zvýšené náklady, ktoré im vznikajú pri zabezpečovaní ekologických a environmentálnych funkcií lesov, treba tiež vytvárať vhodné podmienky pre rozšírenie rámca komerčných – obchodovateľných tovarov a služieb lesníctva. Nový systém kategorizácie lesov by mal ich správnym systémovým usporiadaním významne prispieť aj k naplneniu tohto zámeru MORAVČÍK (2007a, 2007b).

V prvej polovici 90. rokov minulého storočia sa problematikou funkcií lesov a funkčnej integrácie vo väzbe na trvalo udržateľné hospodárenie a kategorizáciu lesov zaoberal najmä KREČMER (1991). Upozorňuje na skutočnosť, že kategorizácia lesov v súčasnom poňatí, ako nástroj hospodárskej úpravy lesov stráca zmysel, pretože diferenciaciu hospodárenia treba zabezpečiť pri integrácii hľadísk rôznych funkcií. Vyzdvihuje skutočnosť, že nielen lesy ochranné a osobitného určenia, ale aj značná časť hospodárskych lesov plní verejnoprospešné funkcie vo veľmi významnom rozsahu. Toto konštatuje tiež KONÓPKA (1999, 2000). Pritom však veľkú časť týchto funkcií možno plniť v súbehu s funkciou produkčnou.

Na rozdiel od doterajšieho oddeľovania hľadísk produkčných a mimoprodukčných, smeruje súčasný vývoj naopak k ich zlučovaniu pri obhospodarovaní lesov. Kategórie lesov KREČMER (1991) chápe ako základné roztriedenie pozemkov podľa ich rámcového poslania v intenciách štátnej lesníckej politiky. Kategorizácia funkcií lesov si preto zachováva význam ako nástroj štátnej správy lesného hospodárstva, kde by mohli byť kritériom pre riadenia daňovej, podpornej a dotačnej politiky voči vlastníkom a užívateľom lesov. Zároveň by pre nich boli základnou informáciou, že musia počítat so špecifickými povinnosťami k lesu.

Z uvedeného je zrejmé, že potreba novej kategorizácie lesov vyplýva najmä z meniacich sa ekonomických, ekologických a spoločenských podmienok a požiadaviek na zabezpečovanie starostlivosti o lesy v národnom i medzinárodnom kontexte. Dôležitá je tiež potreba uplatnenia množstva nových vedeckých i praktických poznatkov v oblasti využívania funkcií lesov.

Zmena v súčasnosti zaužívanej systematiky, terminológie, implementácie a využívania kategorizácie lesov sa realizuje prostredníctvom presnejšieho pomenovania a lepšieho zoskupenia lesných porastov podľa prevládajúcich funkcií a ich využívania, ako aj vytvorenia homogénnejších skupín pre lepšie možné ekonomické/finančné zabezpečenie starostlivosti o lesy (ČABOUN, MORAVČÍK, TUTKA 2009). Najvýznamnejšie dôvody, kvôli ktorým sa pristúpilo k vypracovaniu novej kategorizácie lesov boli tieto:

- nárast požiadaviek na zabezpečovanie verejnoprospešných funkcií lesov,

- vytvorenie rovnováhy medzi verejnými záujmami a požiadavkami vlastníkov lesov,
- vytvorenie predpokladov na finančné zabezpečenie trvalo udržateľného hospodárenia v lesoch s prevládajúcimi ekologickými a sociálnymi funkciami (UNECE 2006),
- zosúladenie s vecne príslušnou legislatívou Európskej únie (EÚ),
- zmiernenie dopadov súčasnej legislatívnej roztrieštenosti lesníckej problematiky.

2. Metodika a podkladový materiál

Metodika práce sa zakladá na uskutočnení podrobných analýz vývoja kategorizácie (systemizácie) funkcií lesov, ako aj aktuálnych ekonomických, ekologických a spoločensko-politických podmienok a požiadaviek na zabezpečenie starostlivosti o lesy s ohľadom na využívanie ich funkcií.

Vypracovala sa analýza od prvého legislatívneho ustanovenia niektorých prvkov funkčnej diferenciacie lesov na území Slovenska až po súčasnosť. Rozbor pozitívnych a negatívnych stránok doterajšieho vývoja a súčasného stavu kategorizácie funkcií lesov. Táto sa skúmala tiež v medzinárodných (globálnych a regionálnych) súvislostiach. Vykonala sa analýza medzinárodných dokumentov súvisiacich so systemizáciou funkcií lesov. Pozornosť sa venovala tiež analýze systémov kategorizácie lesov publikovaných vedeckovýskumných prác významných autorov. Výsledky analýz spolu s novými poznatkami získanými v rámci výskumu funkcií lesov sa využili pri syntéze a vytvorení novej kategorizácie funkcií lesov. Výsledky analýz sú podrobne uvedené v dokumentácii z priebežnej oponentúry úlohy výskumu a vývoja MORAVČÍK, ČABOUN, TUTKA, 2007. Pri syntéze a vypracovaní nového návrhu kategorizácie sa dodržala základná požiadavka na jej štruktúru a obsah tak, aby bola vhodným podkladom na diferenciaciu ekonomickej stimulácie vlastníkov v závislosti od úrovne obmedzenia obhospodarovania lesov.

KREČMER (1991) navrhol nové poňatie kategorizácie lesov, kde najmä pôvodnú kategóriu lesov hospodárskych rozdeľuje na:

- kategóriu lesov hospodárskych s bežným výnosovým (drevoprodukčným) obhospodarovaním s cieľom produkcie dreva; mimoprodukčné funkcie zostávajú na úrovni samovoľnej združenej funkcie,
- kategóriu lesov hospodárskych s funkčne integrovaným obhospodarovaním; popri produkčnom ciele je cieľom i verejnoprospešná riadená mimoprodukčná funkcia, bez toho, že by dochádzalo k ujme na produkcii,
- kategória lesov účelových, kde treba špecifický spôsob obhospodarovania k zabezpečeniu verejnoprospešných mimoprodukčných funkcií; tento špecifický spôsob obhospodarovania zároveň ovplyvňuje množstvo a akosť produkcie,

- kategória lesov ochranných, kde prírodné pomery výrazne obmedzujú hospodárske využitie a cieľom lesníckej starostlivosti je najmä ich ochranná (homeostatická) funkcia.

VYSKOTOM (2000) navrhovaná koncepcia kategorizácie lesov je naopak postavená primárne na funkčnej integrácii lesov, ktorej podstatou je súlad a cieľové využitie všetkých schopností lesov v každej jednotke priestorového rozdelenia lesa. Jej základnou charakteristikou je ekosystémové poňatie, rešpektujúce funkčné schopnosti lesov a ich cieľová hospodárska podpora a integrované, výnimočne špecifické spoločenské využívanie.

Za základnú kategóriu považuje „*lesy polyfunkčné*“, ktoré zabezpečujú všetky spoločenské funkčné potreby až po úroveň „*výnimočnej*“. Ich funkčné potenciály a funkčné efekty sa líšia podľa stanovíštných a funkčných podmienok. Ďalšiu základnú funkčnú kategóriu tvoria „*lesy výnimočného spoločenského významu*“, v ktorých určitá funkcia je aktuálnym prioritným spoločenským záujmom. Tieto sa ďalej členia podľa aktuálnej spoločenskej priority na lesy výnimočného významu: ochranného, ekologicko-stabilizačného, hydricko-vodohospodárskeho, edafického, zdravotne-hygienického, sociálne rekreačného, špeciálnej produkcie. Špecifikáciu lesov výnimočného spoločenského významu „*zo zákona*“ uvažuje iba v nevyhnutných prípadoch, napr. v národných parkoch, pásmach hygienickej ochrany I. stupňa a pod.

Návrh zmeny kategorizácie lesov pripravil tiež FERKL (2001). Jeho návrh zahŕňa:

- zmenu systému členenia kategórií lesov prevládajúcej a podporovanej funkcie,
- zmeny v procese ich vyhlasovania a objektivizácie,
- návrh zainteresovania vlastníka na realizácii účelových foriem obhospodarovania lesa.

Základnou premisou návrhu je vzájomná rovnocennosť funkcií lesov. Rozdielnosť významu jednotlivých funkcií lesa je vyvolaná až druhotne intenzitou ich spoločenského využívania. Vyplýva predovšetkým z rozdielu medzi veľkosťou dopytu a schopnosťou lesa takúto funkciu samovoľne poskytovať. Schopnosť samovoľného poskytovania funkcií lesov je z hľadiska funkčného potenciálu súčasťou základnej hodnoty lesa vytvárajúcej a ovplyvňujúcej životné prostredie.

Významná časť týchto samovoľných funkcií má globálny význam (tvorba kyslíka, klimatická funkcia) a je pre ľudstvo nenahraditeľná. Pôsobí objektívne, nezávisle na vôli človeka a vďaka tomu oveľa spoľahlivejšie. Samovoľné funkčné účinky nie sú „*náhodnej povahy*“, a to ani „*s ohľadom na konkrétny verejný záujem deklarovaný kategóriou lesa*“. FERKL navrhuje nasledujúce úpravy systému kategorizácie lesov:

- kategóriu hospodárskych lesov nepoužívať ako „*zbernú*“, ktorá plní svoje významné polyfunkčné poslanie samovoľne,
- priznať hospodárskym – výnosovým lesom zvláštnu samostatnú kategóriu účelového lesa; umožnilo by

to lepšie uplatnenie zásad motivácie pri hospodárení v lesoch iného účelového zamerania, ako aj systematické zaradenie porastov charakteru plantáží, lignikultúr a pod., ktoré sú zakladané vyslovene k produkčnému účelu,

- prehodnotiť spôsob vyhlasovania kategórií lesov, najmä vo fáze predkladania návrhov a požiadaviek; tieto by v stanovenom termíne mohli uplatniť každý, kto má záujem na osobitnom využívaní lesa a je schopný podieľať sa na jeho realizácii, napr. i obec, v ktorej pôsobnosti sa les nachádza,
- kategorizáciu funkcií lesov premietnuť dôslednejšie do diel hospodárskej úpravy lesov, až na úroveň konkrétnych prevádzkových zásad; v tomto smere treba vykonať mnoho pri teoretickom doriešení indikátorov a kritérií funkčných účinkov, ako aj hospodárskych opatrení zameraných na ich dosiahnutie.

Systém kategorizácie funkcií lesov na základe metód ich hodnotenia navrhol tiež Švihla (2003). Vychádza z názoru, že celospoločenské funkcie lesov možno hodnotiť z pohľadu rôznych princípov. Tieto možno považovať tiež za východiská kritérií, pričom kritériá sa volia tak, aby funkcie lesov bolo možné „*zaradiť do života spoločnosti*“. Princípy hodnotenia s ohľadom na povahu veci môžu teda vychádzať z prejavov v spoločnosti, potom tieto princípy sú: trhové, sprostredkované trhové, expertné. Odporúča takýto systém kategorizácie funkcií lesa:

- Lesy hospodárske*, s trhovou hodnotou funkcií lesa (funkcie drevoprodukčné, ostatné speňažiteľné funkcie lesov, napríklad: produkcia lesných plodov, ale možno tiež „*funkcia vodoprodukčná*“ podľa PLÍVU, 1991);
- Lesy ochranné*, sprostredkované trhovú hodnotu funkcií lesov, s funkciou ochrannou proti povodňam, degradácii pôdy, erózií, ochrana zdrojov pitnej i užitkovej vody;
- Lesy ekologicky významné*, s netrhouvou hodnotou funkcií lesov a expertnou metódou hodnotenia;
- Lesy spoločensky významné*, s netrhouvou hodnotou funkcií lesa a expertnou metódou ich hodnotenia.

ŠVIHLA (2003) očakáva, že navrhovaný systém umožní spoločensky oprávnené hodnotenie funkcií lesov. Niektoré metódy sprostredkované trhového hodnotenia funkcií lesov, napr. kompenzačná metóda, sa v súčasnosti rozvíjajú. Expertné metódy si vyžadujú mnoho ďalšej práce, prípadne nové pohľady. Hodnotenie funkcií lesov v prípade lesov pod 1) a 2) pokladá za jasné. V prípade 3) a 4) považuje za potrebné skôr prepracovanie váh k funkcii pod 1), 2). Tento postup považuje za ľahší, než stanovenie hodnôt klasifikačných „*bodov*“ a pod.

Všetky doposiaľ uplatňované systémy kategorizácie funkcií lesov, vrátane súčasne platného vychádzajú z diferenciácie funkcií lesov, napriek tomu, že les je prirodzene potenciálne polyfunkčný. S týmto prirodzene polyfunkčným charakterom lesov sa súčasný

systém kategorizácie vyrovnáva len v obmedzenom rozsahu a s ťažkosťami pomocou prelínania sa funkcií. S ohľadom na ťažko prognózovateľný dlhodobý vývoj požiadaviek spoločnosti na funkčné úžitky z lesov, treba chrániť potenciál funkcií lesov v celej šírke (NOVOTNÝ, MORAVČÍK 2006).

V Národnom lesníckom programe Slovenskej republiky sa v súlade s lesníckou stratégiou EÚ a akčným plánom EÚ pre lesy stanovil tento strategický cieľ: „Zabezpečenie trvalo udržateľného obhospodarovania lesov založeného na primeranom využívaní ich ekonomických, ekologických a sociálnych funkcií pre rozvoj spoločnosti a najmä vidieckych oblastí“. Vytýčilo sa týchto päť hlavných cieľov: Podpora ekologického obhospodarovania lesov, Zlepšovanie a ochrana životného prostredia, Zlepšovanie kvality života, Zvyšovanie dlhodobej konkurencieschopnosti, Posilňovanie kooperácie, koordinácie a komunikácie (MORAVČÍK et al. 2010).

Doposiaľ sa však nevytvorili dostatočné teoretické, inštitucionálne a najmä ekonomické predpoklady na naplnenie uvedených cieľov a z nich vyplývajúceho multifunkčného obhospodarovania lesov. Ak sa má presadiť, potom nevyhnutne treba:

- Začleniť všetky celospoločenské funkcie do ekonomických štruktúr lesného hospodárstva;
- „Dohovoriť sa“ na objektivizovanom celospoločenskom ohodnotení funkcií lesov;
- Vytvoriť právne rámce, ekonomické nástroje a finančné zdroje na úhradu starostlivosti (pokrytie spoločenskej objednávky) o celospoločenské funkcie lesov pre subjekty, ktoré ich zabezpečujú;
- Vytvoriť ekonomické nástroje a zdroje na kompenzáciu majetkovej ujmy vlastníkov/obhospodarovateľov lesa v súvislosti s ich zaradením medzi lesy s *osobitným spoločenským významom*.

Na základe výsledkov dlhodobej a intenzívnej diskusie v ČR ZATLOUKAL (2006) odôvodňuje takýto systém kategorizácie funkcií lesov:

- 1) Lesy polyfunkčného zamerania, táto skupina lesov sa začleňuje iba do jednej kategórie – lesy polyfunkčné;
- 2) Lesy vysokého spoločenského významu
Lesy ochranné,
Lesy mimoriadneho spoločenského významu zo zákona,
Lesy (zvýšeného spoločenského významu) s podporovanými ekologickými funkciami;
Lesy (zvýšeného spoločenského významu) s podporovanými sociálnymi funkciami, pre
- 3) Lesy s podporovanou trhovou produkciou vedúcou k obmedzeniu ostatných funkcií.

3. Výsledky

Na základe uvedených podrobných analýz a zohľadnenia podmienok lesníctva na Slovensku sa navrhol tento systém kategorizácie lesov:

A. Skupina lesov s polyfunkčným využitím

A1. Lesy polyfunkčné

Tieto lesy by mali byť štandardom funkčne integrovaného lesného hospodárstva (FILH). Potreby a oprávnené záujmy vlastníkov by sa mali uspokojovať realizáciou funkcií trhového charakteru, najmä produkciou dreva. Súbežne s tým by sa chránilo, prípadne zlepšovalo využívanie funkcií lesov a spoločnosti by mali byť k dispozícii ich úžitky, účinky a vplyvy. Cieľom je funkčne vyvážené obhospodarovanie lesov – nie popieranie produkčnej funkcie. Vychádza sa pritom z predpokladu, že ekologicky stabilný a zdravý les má prirodzenú schopnosť plniť celý komplex funkcií lesov s minimálnymi dodatkovými vstupmi. Priaznivý ekonomický výsledok sa nemusí dosahovať iba stupňovaním produkcie (pestovanie cenných sortimentov), ale tiež minimalizáciou, resp. optimalizáciou vstupov/nákladov. Toto možno prevažne dosiahnuť tiež hospodárením v zhode s prírodnými zákonitosťami. Základným predpokladom sú relatívne dlhé rubné doby, aké sa na území Slovenska tradične používajú.

Za zlepšovanie plnenia funkcií lesov, realizáciou opatrení nad rámec bežného hospodárenia (zlepšovanie drevinového zloženia, priestorovej štruktúry/výstavby lesa, biologickej diverzity a pod.) vlastník lesa má mať nárok na podporu od štátu, vyplývajúcu z ustanovení zákona o lesoch (náhrada za obmedzenie vlastníckych práv), zákona o ochrane prírody a krajiny (náhrada za obmedzenie bežného obhospodarovania) a ďalších všeobecne záväzných právnych predpisov (v súčasnosti je to zákon o pôsobnosti orgánov štátnej správy pri poskytovaní podpory v pôdohospodárstve a rozvoji vidieka, nariadenie vlády SR o niektorých podporných opatreniach v pôdohospodárstve). Forma a rozsah tejto štátnej podpory je problémom skôr politickým, než odborným. Podotýkame, že naša legislatíva dĺžku rubných dôb, ani ďalšie potrebné parametre hospodárenia záväzným spôsobom priamo neupravuje.

Kategória A1. Lesy polyfunkčné sa nečlení na žiadne ďalšie subkategórie. Pretože ide o základnú kategóriu lesov, ktorá sa nevyhlasuje rozhodnutím príslušného orgánu štátnej správy lesného hospodárstva.

A2. Lesy polyfunkčné s podporou využívania vybraných spoločensky významných funkcií

Táto kategória lesov má sedem subkategórií. Viacmenej ide o bývalé lesy osobitného určenia, čiže o lesy obhospodarované funkčne diferencovaným spôsobom, zameraným na podporu využívania *jednej alebo niekoľkých* deklarovaných funkcií netrhového alebo sprostredkovane trhového charakteru. Treba si uvedomovať, že tieto lesy zvyčajne uspokojivo plnia aj väčšinu nepodporovaných funkcií, takže ich je potrebné považovať aj za lesy polyfunkčné.

Vyhlasujú sa rozhodnutím orgánu štátnej správy lesného hospodárstva. S ohľadom na špecifiká jednotlivých subkategórií týchto lesov možno v rozličnej miere využiť

niekoľko foriem ekonomického zabezpečenia ich obhospodarovania (predaj dreva, ostatných produktov a služieb realizovaných na trhu, možná podpora z verejných zdrojov, oslobodenie od dane z lesných pozemkov a náhrada za obmedzenie vlastníckych práv pri osobitnom režime hospodárenia). Okrem toho by sa v budúcnosti mali rozširovať možnosti získavania ďalších finančných zdrojov za využívanie doposiaľ netrhových nedrevných lesných produktov a služieb poskytovaných vlastníckmi a obhospodovateľmi lesov na zmluvnom základe (využitie rôznych typov finančných mechanizmov). Subkategórie kategórie A2 sú nasledovné:

A21. Lesy s preferenciou využívania vodoregulačných funkcií

Táto novovytvorená subkategória zahŕňa lesy, ktorých obhospodarovanie bolo úmyselne prispôsobené regulácii vodného režimu povodí (t. j. zvyšovaniu, znižovaniu alebo udržaniu prietokov). Prevažne pôjde o lesy pomerne intenzívne obhospodarované, podobné kategórii A1, avšak so špecifickými požiadavkami na rubné doby, zakmenenie a drevinové zloženie. Vzhľadom na nedostatok praktických skúseností sa nedá odhadnúť, akú dosiahnu výmeru a nakoľko sa ukáže účelné ich od kategórie A1 odlišovať.

A22. Lesy s preferenciou ochrany biodiverzity

Patria sem najmä lesy na území národných parkov, chránených areálov, prírodných rezervácií a pamiatok, NATURA 2000 a pod. Pri ich ďalšej kategorizácii treba vychádzať zo smernice na hodnotenie chránených a ochranných lesov prijatej na ministerskej konferencii o ochrane lesov v Európe vo Viedni. Podľa nej sa lesy s hlavným cieľom „Ochrana biodiverzity“ začleňujú do troch samostatných tried: 1) bez akýchkoľvek zásahov, 2) s minimálnymi zásahmi, 3) ochrana biodiverzity formou aktívneho hospodárenia.

A23. Lesy s preferenciou zachovania genetických zdrojov

Zaraďujú sa sem lesy v zriadených génových základniach lesných drevín, ak zachovanie genetických zdrojov možno zabezpečiť len prostredníctvom osobitného režimu hospodárenia. Medzi tieto lesy by sa mali zaradiť tiež uznané elitné porasty fenotypovej kategórie II.A a semenné porasty, ktoré spravidla reprezentujú kópiu týchto uznaných porastov. Ako účelové kultúry slúžiace na sanovanie prevádzkových potrieb semena lesných drevín, by sem mali patriť tiež semenné sady na lesných pozemkoch.

A24. Lesy s preferenciou využívania na zdravotno-hygienické účely

V súčasnosti sa sem zaraďujú najmä lesy v ochranných pásmach prírodných liečivých zdrojov, zdrojov prírodných minerálnych vôd a vo vnútornom území

kúpeľného miesta. Mali by sa sem zaraďovať tiež ďalšie lesy s deklarovanou významnou zdravotnou funkciou.

A25. Lesy s preferenciou využívania na rekreačné účely

Patria sem lesy prímestské a lesy s ďalšími významnými deklarovanými rekreačnými alebo kultúrnymi funkciami (napríklad v okolí rekreačných centier a významných turistických chodníkov. Podľa intenzity využívania človekom sa členia na zóny I – s najväčšou koncentráciou rekreácie, v ktorej sa sústreďuje technická vybavenosť, II – ktorá bezprostredne nadväzuje na zónu I vrátane lesov pozdĺž rekreačno-turistických trás a III – ktorá je zónou ticha.

A26. Lesy s preferenciou využívania na lesnícky výskum a lesnícku výučbu

Lesné porasty zaraďované do tejto subkategórie slúžia na skúšanie, overovanie a prezentovanie rozličných spôsobov hospodárenia. Pri praktickom uplatňovaní kategorizácie lesov sa sem v súčasnosti zaraďujú školské lesy, prípadne ich časti a lesy niektorých výskumných objektov. Osobitný režim hospodárenia sa tu navrhuje podľa požiadaviek prevádzkovateľa.

A27. Ostatné lesy, najmä s preferenciou na zabezpečenie úloh obrany štátu

V súčasnosti sem patria vojenské lesy, t. j. lesy vo vojenských obvodoch a na územiach slúžiacich na zabezpečenie úloh obrany štátu, ak zabezpečenie plnenia ich funkcií vyžaduje osobitný režim hospodárenia.

Začleňovanie lesných porastov do subkategórií lesov s prednostným využívaním ostatných spoločensky významných funkcií závisí od deklarovaných špecifických potrieb a požiadaviek spoločnosti, právnických alebo fyzických osôb, na ktorých zabezpečenie sa musí významne zmeniť spôsob hospodárenia oproti bežnému hospodáreniu. Lesné porasty sa tu obhospodarujú funkčne diferencovaným spôsobom (osobitným režimom hospodárenia), zameraným na podporu využívania vyššie uvedených deklarovaných funkcií, potrieb a požiadaviek. Tieto lesy sa vyhlasujú rozhodnutím orgánu štátnej správy lesného hospodárstva. Návrh na ich vyhlásenie musí obsahovať súhlas vlastníka alebo správcu s ich vyhlásením, ako aj dohodu o určení výšky a spôsobe poskytnutia náhrady za obmedzenie vlastníckych práv v dôsledku osobitného režimu hospodárenia.

Podpora obhospodarovania sa tu predpokladá najmä formou náhrady za obmedzenie vlastníckych práv pri osobitnom režime hospodárenia, z predaja dreva, ostatných produktov (okrem chránených lesov v 5. stupni ochrany) a služieb realizovaných na trhu pri uplatňovaní primeraných hospodárskych spôsobov; oslobodení od dane z lesných pozemkov, prípadne tiež podporou z verejných zdrojov – ŠR a EÚ (úhrada zvýšených nákladov za udržiavanie a zlepšovanie ekologických funkcií).

V týchto lesoch sa tiež predpokladá široký rozvoj možnosti získavania ďalších finančných zdrojov za využívanie doposiaľ nerealizovaných nedrevných lesných produktov a služieb zabezpečovaných vlastními a obhospodarovateľmi lesov na zmluvnom základe (využitie rôznych typov finančných mechanizmov).

A3. Lesy polyfunkčné – s prednostným využívaním ochranných funkcií

Ide, až na malé zmeny, o subkategóriu totožnú s bývalou kategóriou lesov ochranných. Z pohľadu novej kategorizácie je však zrejmé, že ochranné lesy veľmi dobre umožňujú aj využívanie niekoľkých ďalších funkcií, najmä funkcie ochrany biodiverzity, vodoregulačnú funkciu a ochranu genetických zdrojov. Hojne sa využívajú aj pre výskumné účely a nevylučujú ani určité využívanie produkcie. Preto ide o lesy polyfunkčné. Patria sem:

A31. Lesy na mimoriadne nepriaznivých stanovištiach

A32. Vysokohorské lesy pod hornou hranicou stromovej vegetácie

A33. Porasty v kosodrevinovom vegetačnom stupni

A34. Lesy s preferenciou ochrany pôdy

A35. Lesy s preferenciou ochrany vody

Ide o novovytvorenú subkategóriu, ktorej hlavnou funkciou je chrániť vodu pred znečistením pôdnymi časticami a chemickými látkami splavovanými z poľnohospodársky využívaných pôd. Patria sem najmä lesy v ochranných pásmach vodárenských zdrojov I. a II. stupňa. V prípade deklarováných požiadaviek tiež lesy v brehových pásmach vodných tokov. Treba však zdôrazniť, že všetky ochranné lesy, miestami s výnimkou subkategórie A36 sú významné aj z hľadiska ochrany vody.

A36. Lesy s preferenciou ochrany infraštruktúry a prírodných zdrojov

Ide o novovytvorenú subkategóriu v zhode s medzinárodnými kritériami a ukazovateľmi TUOL, do ktorej podľa nich patria porasty chrániace osídlené územia alebo susediace pozemky s obhospodarovanými prírodnými zdrojmi (vetrolamy, protilávínové lesy); „zelené bariéry“ proti lokálnym zdrojom znečistenia ovzdušia, hluku a pod.

Začleňovanie lesných porastov do týchto subkategórií ochranných lesov sa v porovnaní so súčasným stavom nemení. Tieto lesy charakterizujú príslušné lesné typy, uvedené v prílohách 2, 3 a 4 vyhlášky MP SR č. 453/2007 Z. z. o hospodárskej úprave lesov a o ochrane lesa. Obmedzenia pri ich obhospodarovaní vyplývajú najmä z ich charakteru a chránia predovšetkým samotnú podstatu a trvalú existenciu týchto lesov, čo by malo byť aj záujmom ich vlastníkov.

Podpora obhospodarovania sa tu predpokladá najmä formou oslobodenia od dane z lesných pozemkov a podľa miery plnenia celospoločenských úžitkov i formou nepovinnnej podpory z verejných zdrojov (zo štátneho rozpočtu a EÚ). Pri uplatňovaní primeraných hospodár-

ských spôsobov (účelový, výberkový, podrastový) možno v niektorých prírodných podmienkach vysokohorských lesov a lesov na mimoriadne nepriaznivých stanovištiach získať určité finančné zdroje tiež z predaja dreva. Oveľa väčšiu perspektívu by v budúcnosti mohla mať trhová realizácia nedrevných lesných produktov a služieb (využitie rôznych typov finančných mechanizmov).

V rámci tejto kategórie ochranných lesov treba prehodnotiť súčasnú subkategóriu *ostatných lesov s prevažujúcou funkciou ochrany pôdy*. Hlavnou funkciou lesných porastov zaradených do tejto subkategórie je podľa SCHWARZA (2001) ochrana pôdy pred eróziou, v ojedinelých prípadoch aj pred zamokrením. V súčasnosti sa táto subkategória poníma značne nesystémovo. Zaraďujú sa sem jednak porasty na prirodzene nepriaznivých stanovištiach (prevažne ide o strmé kamenisté svahy, menej často aj o lokality s plytkou alebo podmáčanou pôdou), jednak porasty na sekundárne zdegradovaných stanovištiach (výmole, zosuvy, poddolované územia) a napokon aj porasty, ktoré chránia susedné pozemky (vetrolamy) alebo brehovú čiaru (brehoochranné porasty).

Stanovištia tejto subkategórie lesov už často mávajú pomerne dobré bonity. Významnosť protieróznej funkcie sa tu však ešte považuje za takú vysokú, že sa tieto lesy radia do kategórie ochranných. Prvá skupina týchto porastov (prirodzene nepriaznivé stanovištia) je jednoznačne vymedzená hospodárskymi súbormi lesných typov. Na úrovni lesného typu ide o tzv. „dvojičky“, ktoré pre zaradenie do kategórie ochranných lesov musia spĺňať vymedzené podmienky. Ostatné skupiny týchto lesov nezávisia od jednotiek lesníckej typológie, ide o bežné „hospodárske“ typy stanovišť. Ich zaraďovanie medzi ochranné lesy vyplýva z vyššie uvedených špecifik.

Z uvedených dôvodov by sa príslušné lesné porasty mali podľa charakteru prírodných a iných podmienok prekategORIZOVAŤ a prerozdeliť medzi subkategórie lesov na mimoriadne nepriaznivých stanovištiach (časť lesov na silne kamenitých svahoch a svahoch ohrozených zosuvami); s preferenciou ochrany infraštruktúry (porasty chrániace osídlené územia alebo susedné pozemky (vetrolamy) alebo brehovú čiaru (brehoochranné porasty), „zelené bariéry“ proti lokálnym zdrojom znečistenia ovzdušia, hluku a pod.) a vytvorením novej subkategórie s prednostným využívaním na ochranu pôdy, kde by sa mali začleňovať najmä ochranné lesné pásy (protideflačná funkcia) a lesy na sekundárne zdegradovaných stanovištiach.

B. Skupina lesov s prednostným využívaním produkčných funkcií

Tieto lesy sa obhospodarujú funkčne diferencovaným spôsobom so zameraním na podporu trhovo realizovaných, spravidla produkčných funkcií. Mali by sa vyhlasovať rozhodnutím príslušného orgánu štátnej správy lesného hospodárstva. Pritom by sa mal posúdiť najmä rozsah, primeranosť a únosnosť obmedzenia ostatných

funkcií lesov – ochranných, ekologických a sociálnych. Funkčná diferenciacia je tu najmä v záujme vlastníkov a obhospodarovateľov lesa, preto sa neuvažuje s finančnou podporou týchto funkcií. V prípade deklarovaného dopytu po využívaní niektorých pridružených funkcií týchto lesov sa však poskytnutie podpory, resp. získanie tržieb z ich trhovej realizácie nevyklučuje (využitie rôznych typov finančných mechanizmov). Do tejto skupiny lesov patrí iba jedna kategória:

B1. Lesy s podporovanou trhovou produkciou, ktorá sa člení na tri subkategórie lesov s týmito prioritnými funkciami:

B11. Lesy s preferenciou drevoprodukčnej funkcie

Patria sem najmä lesné plantáže a porasty s produkciou drevnej biomasy na energetické využitie.

B12. Lesy s preferenciou využívania na poľovnícke účely

Zaraďujú sa sem lesné porasty s intenzívnymi chovmi zveri, zameranými na produkciu zveriny, trofejí, komerčné lovy, farmové chovy zveri a pod.

B13. Lesy s preferenciou využívania ostatnej lesnej produkcie

Ide o lesné porasty so zámerne/cielene posilňovanou produkciou lesných plodov, húb a pod.

Schematické znázornenie nového systému kategorizácie lesov vrátane spôsobu hospodárenia a jeho ekonomického zabezpečenia sa uvádza v tabuľke 1.

4. Záver

Na rozdiel od doterajšieho oddeľovania produkčných a mimoprodukčných aspektov, smeruje súčasný vývoj pri obhospodarovaní lesov k ich zlučovaniu. Nielen lesy ochranné a osobitného určenia, ale aj podstatná časť hospodárskych lesov plní verejnoprospešné – mimoprodukčné funkcie vo veľmi významnom rozsahu. Kategorizácia lesov v súčasnom poňatí si zachováva význam najmä ako nástroj štátnej správy lesného hospodárstva, kde byť kritériom na riadenie daňovej, podpornej a dotačnej politiky voči vlastníkom a obhospodarovateľom lesov. Zároveň by pre nich mali byť základnou informáciou, že treba počítať so špecifickými povinnosťami, resp. obmedzeniami k lesom.

Tabuľka 1. Návrh kategorizácie lesov s ohľadom na spôsob ich obhospodarovania a ekonomické zabezpečenie hospodárenia
Table 1. Proposal of forest categorisation with regard to the way of their management and economic ensuring of management

A. SKUPINA LESOV S POLYFUNKČNÝM VYUŽITÍM ¹⁾			
Kategória ²⁾	Spôsob hospodárenia ³⁾	Ekonomické zabezpečenie hospodárenia ⁴⁾	
A1 Lesy polyfunkčné ⁵⁾	Funkčne integrované obhospodarovanie lesov ⁶⁾ (FIOL)	1. Predaj dreva, ostatných produktov a služieb realizovaných na trhu. ⁷⁾ 2. Podpora z verejných zdrojov (ŠR, EÚ) – úhrada zvýšených nákladov za vykonané opatrenia na zlepšovanie funkcií lesov (nad rámec bežného hospodárenia) a za rešpektovanie obmedzení hospodárenia. ⁸⁾ 3. Oslobodenie od dane z lesných pozemkov (od nasledujúceho roku po vzniku holiny do doby vykonania prvej prebiecky). ⁹⁾ 4. Možné využívanie ďalších finančných mechanizmov v rámci marketingu doposiaľ neobchodovaných lesníckych tovarov a služieb. ¹⁰⁾	
Kategória ²⁾	Subkategória ¹¹⁾	Spôsob hospodárenia ³⁾	Ekonomické zabezpečenie (podpora) hospodárenia ¹²⁾
A2 Lesy polyfunkčné ⁵⁾ s podporou využívania vybraných spoločensky významných funkcií ¹³⁾	A21. Lesy s preferenciou využívania vodoregulačných funkcií ¹⁴⁾	Funkčne diferencované obhospodarovanie lesov (FDOL) s preferenciou využívania ostatných spoločensky významných funkcií – s osobitným režimom hospodárenia ²¹⁾	1. Náhrada za obmedzenie vlastníckych práv pri osobitnom režime hospodárenia (zákon o lesoch, zákon o ochrane prírody a krajiny). ²²⁾ 2. Tržby z predaja dreva, ostatných produktov (okrem chránených lesov v 5. stupni ochrany) a služieb realizovaných na trhu pri uplatňovaní primeraných hospodárskych spôsobov. ²³⁾ 3. Oslobodenie od dane z lesných pozemkov. ²⁴⁾ 4. Podpora z verejných zdrojov (ŠR, EÚ) – úhrada zvýšených nákladov za udržiavanie a zlepšovanie spoločensky významných ekologických funkcií. ²⁵⁾ 5. Možné využívanie ďalších finančných mechanizmov v rámci marketingu doposiaľ neobchodovaných lesníckych tovarov a služieb. ²⁶⁾
	A22. Lesy s preferenciou ochrany biodiverzity ¹⁵⁾		
	A23. Lesy s preferenciou zachovania genetických zdrojov ¹⁶⁾		
	A24. Lesy s preferenciou využívania na zdravotno-hygienické účely ¹⁷⁾		
	A25. Lesy s preferenciou využívania na rekreačné účely ¹⁸⁾		
	A26. Lesy s preferenciou využívania na lesnícky výskum a lesnícku výučbu ¹⁹⁾		
	A27. Ostatné lesy, najmä s preferenciou zabezpečenia úloh obrany štátu ²⁰⁾		

Tabuľka 1. Pokračovanie – *Continued*

A. SKUPINA LESOV S POLYFUNKČNÝM VYUŽITÍM¹⁾			
Katégoria²⁾	Subkatégoria¹¹⁾	Spôsob hospodárenia³⁾	Ekonomické zabezpečenie (podpora) hospodárenia¹²⁾
A3 Lesy polyfunkčné ⁵⁾ – s prednostným využívaním ochranných funkcií ²⁷⁾	<i>A31. Lesy na mimoriadne nepriaznivých stanovištiach²⁸⁾</i>	Funkčne diferencované obhospodarovanie lesov (FDOL) zohľadňujúce ich ochranné funkcie ³⁴⁾	1. Podpora z verejných zdrojov (ŠR, EÚ) – úhrada zvýšených nákladov za udržiavanie a zlepšovanie ochranných funkcií. ³⁵⁾ 2. Oslobodenie od dane z lesných pozemkov. ³⁶⁾ 3. Predaj ostatných produktov a služieb realizovaných na trhu. ³⁷⁾ 4. Predaj dreva (okrem subkatégorie A33 a spravidla i A31), pri uplatňovaní primeraných hospodárskych spôsobov. ³⁸⁾ 5. Možné využívanie ďalších finančných mechanizmov v rámci marketingu doposiaľ neobchodovaných lesníckych tovarov a služieb. ³⁹⁾
	<i>A32. Lesy pod hornou hranicou stromovej vegetácie²⁹⁾</i>		
	<i>A33. Porasty v kosodrevinovom vegetačnom stupni³⁰⁾</i>		
	<i>A34. Lesy s preferenciou ochrany pôdy³¹⁾</i>		
	<i>A35. Lesy s preferenciou ochrany vody³²⁾</i>		
	<i>A36. Lesy s preferenciou ochrany infraštruktúry a prírodných zdrojov³³⁾</i>		
B. SKUPINA LESOV S PREDNOSTNÝM VYUŽÍVANÍM PRODUKČNÝCH FUNKCIÍ⁴⁰⁾			
Katégoria²⁾	Subkatégoria¹¹⁾	Spôsob hospodárenia³⁾	Ekonomické zabezpečenie (podpora) hospodárenia¹²⁾
B1 Lesy s prednostným využívaním produkčných funkcií ⁴¹⁾	<i>B11. Lesy s preferenciou drevoprodukčnej funkcie⁴²⁾</i>	FDOL s preferenciou využívania produkčných funkcií ⁴⁵⁾	1. Tržby z predaja dreva, ostatných produktov a služieb realizovaných na trhu. ⁴⁶⁾ 2. Nevylučuje sa podpora za využívanie niektorých pridružených funkcií týchto lesov. ⁴⁷⁾ 3. Možné využívanie ďalších finančných mechanizmov v rámci marketingu doposiaľ neobchodovaných lesníckych T a S ⁴⁸⁾
	<i>B12. Lesy s preferenciou využívania na poľovnícke účely⁴³⁾</i>		
	<i>B13. Lesy s preferenciou využívania ostatnej lesnej produkcie⁴⁴⁾</i>		

¹⁾Group of forests with multifunctional use, ²⁾Category, ³⁾Way of management, ⁴⁾Economic ensuring of management, ⁵⁾Multifunctional forests, ⁶⁾Functionally integrated management of forests, ⁷⁾Sale of timber, other products and services realized in the market, ⁸⁾Support from public sources (SR, EU) – reimbursement of increased costs for implemented measures aimed at improvement of forest functions (beyond the limits of current management), ⁹⁾Exemption from paying tax on forest lands (year following after clearing formation until first thinning), ¹⁰⁾Possible use of other financial mechanisms in framework of marketing, ¹¹⁾Sub-category, ¹²⁾Economic ensuring (support) of management, ¹³⁾Multifunctional forests with supporting the use of some socially significant functions, ¹⁴⁾Forests with preference of the use of water regulation functions, ¹⁵⁾Forests with preference of biodiversity protection, ¹⁶⁾Forests with preference of the preservation of genetic resources, ¹⁷⁾Forests with preference of the use of medical and hygienic purposes, ¹⁸⁾Forests with preference of the use for recreation, ¹⁹⁾Forests with preference of the use for forest research and forest education, ²⁰⁾Other forests, mainly with preference of securing the tasks of state defence, ²¹⁾FDOL with preference of the use of other socially significant functions – with special regime of management, ²²⁾Reimbursement for restriction of ownership rights in special regime of management (law on forest, law on nature and landscape protection), ²³⁾Receipts from sale of timber, other productions (except for protected forests in the 5th degree of protection) and services realized in the market with applying adequate silvicultural systems, ²⁴⁾Exemption from paying tax on forest lands, ²⁵⁾Support from public sources (SR, EU) – reimbursement of increased costs for maintaining and improvement of socially significant functions, ecological functions, ²⁶⁾Possible use of other financial mechanisms in framework of marketing of forestry goods and services not traded up to now, ²⁷⁾Multifunctional forests with preferential use of protective functions, ²⁸⁾Forests on extremely unfavourable sites, ²⁹⁾Forests below timber line, ³⁰⁾Forests in dwarf pine vegetation zone, ³¹⁾Forests with preference of soil protection, ³²⁾Forests with preference of water protection, ³³⁾Forests with preference of protection of infrastructure and natural resources, ³⁴⁾Functionally differentiated management of forests considering their protective functions, ³⁴⁾Support from public sources (SR, EU) – reimbursement of increased costs for maintaining and improvement of protective functions, ³⁶⁾Exemption from paying tax on forest lands, ³⁷⁾Sale of other products and services realized in the market, ³⁸⁾Sale of timber (except sub-category B13 and usually also B11) with applying adequate silvicultural systems, ³⁹⁾Possible use of other financial mechanisms in framework of marketing of forestry goods and services not traded up to now, ⁴⁰⁾Group of forests with preferential use of production functions, ⁴¹⁾Forests with preferential use of production functions, ⁴²⁾Forests with preference of wood producing function, ⁴³⁾Forests with preference of use for hunting, ⁴⁴⁾Forests with preference of the use of other forests production, ⁴⁵⁾FDOL with preference of the use of production functions, ⁴⁶⁾Receipts from sale of timber, other products and services realized in the market, ⁴⁷⁾Support for use of some associated functions of these forests is not excluded, ⁴⁸⁾Possible use of other financial mechanisms in framework of marketing of forestry goods and services not traded up to now

V návrhu nového systému kategorizácie lesov sa za základnú kategóriu považujú „lesy polyfunkčné A1“, ktoré zabezpečujú funkčné potreby spoločnosti bez posilňovania jednej funkcie na úkor druhej. Uplatňuje sa tu funkčne integrované (polyfunkčné) lesné hospodárstvo.

Zájmy vlastníkov lesa sa uspokojujú cez trhovo realizované funkcie, najmä drevoprodukčnú. Súbežne s tým sa chráni a zlepšuje funkčný potenciál lesa a spoločnosti sú k dispozícii jeho úžitky. Pri tomto hospodárení môžu vzniknúť zvýšené náklady za vykonávanie špecifických

opatrení nad rámec bežného hospodárenia (zlepšovanie drevinového zloženia, porastovej štruktúry a pod.). Za to patrí obhospodarovateľovi lesa náhrada, resp. podpora, ktorá sa z dôvodu, že sa jedná o opatrenia vo verejnom záujme uhrádza z verejných zdrojov.

Ďalšie dve základné kategórie funkcií lesov tvoria „lesy polyfunkčné s podporou využívania vybraných spoločensky významných funkcií A2“ a „lesy polyfunkčné – s prednostným využívaním ochranných funkcií A3“, v ktorých určitá funkcia je aktuálnym prioritným spoločenským záujmom (lesy vysokého spoločenského významu s podporovanými ekologickými a sociálnymi funkciami). V takýchto lesoch (spravidla s výnimkou „ochranných“) vznikajú ich vlastníkom zvýšené náklady alebo majetková ujma z dôvodu uplatňovania funkčne diferencovaného obhospodarovania – osobitného režimu hospodárenia, ktoré by mal uhrádzať „objednávateľ“ posilňovania vybranej funkcie, t. j. štát alebo iná právnická, či fyzická osoba. V lesoch ochranných obmedzenia vyplývajú predovšetkým z charakteru majetku a chránia samotnú podstatu lesa. Podpora by sa v nich mala zakladať najmä na oslobodení od dane z pozemku. Lesy výnimočného spoločenského významu by sa mali vyhlasovať rozhodnutím orgánu štátnej správy lesného hospodárstva.

Za poslednú samostatnú kategóriu sa navrhujú „lesy s prednostným využívaním produkčných funkcií B1“, v ktorých by sa malo uplatňovať funkčne diferencované lesné hospodárstvo zamerané na podporu produkčných funkcií: drevoprodukčná (lesné plantáže, energetické porasty), poľovnícka, ostatná lesná produkcia. Funkčná diferenciácia je tu predovšetkým v záujme obhospodarovateľa lesa, preto sa neuvažuje s finančnou podporou týchto funkcií. Takéto lesy by sa vyhlasovali rozhodnutím orgánu štátnej správy lesného hospodárstva.

Literatúra

- ČABOUN V., MORAVČÍK M., TUTKA J., 2009: Výskum, klasifikácia a uplatňovanie funkcií lesa v krajine. Správa pre priebežnú oponentúru úlohy výskumu a vývoja. NLC – LVÚ Zvolen. 302 str., + 4 prílohy so 189 s.
- FERKL V., 2001: Kategorizace lesů – návrh řešení pro NLP. Nepublikováno.
- KONÓPKA J. a kol., 2000: Stav lesov a lesnictva na Slovensku. Návrhy strategických a koncepčných zámerov. LVÚ Zvolen. ISBN 80-88853-41-9. 234 s.
- KONÓPKA J., 2001: Štátna lesnícka politika a funkčne integrované lesné hospodárstvo v Slovenskej republike. In: *Koncepcia agrárnej politiky Slovenska a multifunkčné hospodárenie v lesoch*.
- KREČMER V., 1991: Ke zmyslu kategorizace lesů a jejímu poslání v současnosti. *Věstník ČSAZV*, **38**(62), 1991 (8/9): 455-460.
- MORAVČÍK M., 2007a: Funkcie lesov na Slovensku a vízia ich rozvoja. In: *Les, Slovenské lesokruhy*, 9 – 10/2007, s. 12 – 14.
- MORAVČÍK M., 2007b: Vision of the development of forest functions in Slovakia. In: *Proceedings of oral presentations, International symposium: Bottlenecks, solutions and priorities in the context of functions of forest resources*. October 17 – 19, Istanbul, Turkey, p. 267 – 277.
- MORAVČÍK M., ČABOUN V., TUTKA J., 2007: Výskum, klasifikácia a uplatňovanie funkcií lesa v krajine. Správa z priebežnej opo-

nentúry úlohy výskumu a vývoja. Národné lesnícke centrum – Lesnícky výskumný ústav Zvolen. 179 s.

- MORAVČÍK M. et al., 2010: Vízia, prognóza a stratégia rozvoja lesníctva na Slovensku. Lesnícke štúdie 61, 1. vyd., Zvolen : Národné lesnícke centrum, 2010, 172 s. ISBN 978-80-8093-105-6
- NOVOTNÝ J., MORAVČÍK M., 2006: Implementácia systematiky, hodnotenia a oceňovania funkcií lesa v legislatívnom, riadiacom a plánovacom procese. In: *Multifunkčné postavenie a trvalo udržateľný rast poľnohospodárstva a lesníctva*. Zborník referátov z vedeckej rozpravy XXIX. VZ členov SAPV, SAPV Nitra, s. 81 – 88.
- PLÍVA K., 2000: Trvale udržitelné obhospodařování lesů podle souborů lesních typů. Ministerstvo zemědělství, 34 s.
- SCHMITHÜSEN F., 2007: Multifunctional forestry practices as a land use strategy to meet increasing private and public demands in modern societies. In: *Journal of Forest Science*, **53**(6): 290-298.
- SCHWARZ M., 2001: Kategórie a subkategórie lesov. Spravodajca Lesoprojektu, Zvolen. Lesoprojekt, 33(1): 25 s.
- ŠVIHLA V., 2003: Klasifikace LF na základě metod hodnocení. Písemné sdělení. Nepublikováno.
- UNECE, 2006: Payments for ecosystem services in integrated water resources management. ECE/MP.WAT/2006/5. 11 September 2006
- VYSKOT I. et al., 2000: Reálné efekty funkcí lesů České republiky, MŽP.
- VYHLÁŠKA MP SR č. 453/2006 Z. z. o hospodárskej úprave lesov a o ochrane lesov.
- ZÁKON č. 326/2005 Z. z. o lesoch v znení neskorších predpisov.
- ZATLOUKAL V., 2006: Funkčně integrované a funkčně diferencované obhospodařování lesů. Sborník ze semináře Problematika funkcí lesa jako budoucnost LH. Ministerstvo zemědělství České republiky, p. 53-56.

Summary

Categorisation of forest stands according to their functions is one of the main tools of the forest management planning in Slovak forests. It provides a base for the basic decisions in the forest management planning, including the long-term objectives setting. Forest Act No. 326/2005 of Coll. (in the wording of pursuant regulations) and Regulation No. 453/2006 on forest management and forest protection specify main principles of the categorisation. Valid categorisation divides forests, according to their most important function, to three categories: protective forests, special purpose forests and commercial forests.

This division has gradually started to be considered confusing. It evokes that in case of commercial forests it is not necessary to consider any non-productive functions. Quite on contrary, in other forests it is expected that felling be not allowed. In reality, all commercial forests, including the most artificial plantations, have to fulfil inevitably also some non-production functions (at least carbon sequestration or water functions). On top of that, Slovak legislation intentionally forces the forest owner to accept many public interests. On the other hand, in case of protective or “special-purpose” forests, the legislation does not exclude the felling (with the exception of strict nature reserves), it only limits the extent of felling and its methods. Generally, we can say that almost all commercial forests in Slovakia are managed with the respect to a broad range of forest functions. At the same time, forests managed primarily for one specific public-beneficial or protective function usually sufficiently fulfil many other non-productive functions.

For this reason, many Slovak or Czech authors criticise this kind of forest categorisation. They often suggest clear distinguishing between the forests managed exclusively for the production of wood or non-wood products, and the commercial forests managed with

the respect to the non-productive functions. It is discussed, whether “multifunctional” forests (forests of “integrated function”) should be categorised into commercial forests or into “special-purpose” forests.

We conducted thorough analyses of the development of the European forest categorisation systems, as well as analyses of our actual economical, ecological and social environment and the development of public requirements for forest services. Based on these analyses, we suggested to divide forests to two main groups – multifunctional forests with the management equally aimed at all

three groups of functions (i.e. productive, protective and “special”) or the management supporting chosen function (e.g. water, recreation, biodiversity) or the management supporting protective functions. The idea of this system is based on the premise that all of these forests fulfil a broad range of functions, not only the function declared as a primary one. The second group of forests will include the forests with the management focused mainly on the production of wood or non-wood products. Also this group of forests can provide us with non-productive services, however, their management will not be affected by the unintentional use of these functions.